

BICENTENARUL TEATRULUI NAȚIONAL POLONEZ

Începuturile teatrului polonez datează din Evul Mediu și etapele dezvoltării sale nu diferă de cele ale altor țări europene. Mistere, trupe de saltimbanci, teatre de curte ale Renașterii și barocului, piese montate în colegiile iezuite, divertismente ale unei aristocrații blazate, care se joacă de-a păstorii și păstoritele.

Un nou și original capitol al istoriei acestui teatru se deschide însă în seara de 19 noiembrie 1765, odată cu inaugurarea Teatrului Național (Narodowy) din Varșovia. Până atunci, teatrul polonez fusese un teatru cu public limitat la suita monarhului sau a marilor seniori, la familia și clientela mecenatilor sau la elevii iezuitorilor. Înființarea Teatrului Național marchează începutul teatrului public. Limba franceză a curților și latina bisericii cedează aici locul limbii poloneze. Și deviza „arta în slujba națiunii”, Teatrul Narodowy o va purta gravată pe frontispiciul său de-a lungul întregii sale existențe de două secole.

Slujirea națiunii n-a dus însă niciodată la o izolare de celelalte culturi. Dimpotrivă, pe afișele Teatrului Național, numele lui Shakespeare, Molière, Victor Hugo, Schiller, Calderon, Hauptmann au alternat cu acelea ale lui Ibsen, Cehov, Thornton Wilder, Sartre, Pogodin și O'Neill. La Varșovia a avut loc, în 1910, premiera mondială a *Nunții lui Figaro*, și tot acolo, în 1932, dar în altă sală, premiera mondială a *Căruței cu mere* de Bernard Shaw, fără a mai aminti de numeroasele piese contemporane ale repertoriului universal, care au văzut pentru prima oară lumina rampei tot în capitala Poloniei.

Predestinat prin chiar numele său să fie un teatru oficial, academic, Teatrul Național din Varșovia n-a alunecat însă niciodată pe panta unei maiestuoase rigidități. El a constituit întotdeauna un strălucit exemplu și o bogată sursă de inspirație pentru întreaga mișcare teatrală a țării. Pe scena sa au jucat cei mai mari actori ai Poloniei: Helena Modrzejewska, Alojzy Zolkowski, Bolesław Leszczyński, Kazimierz Kaminski, Juliusz Osterwa, Aleksander Zelworowicz, Stefan Jaracz. Și tot pe această scenă și-a desfășurat măiestria și marele regizor Leon Schiller.

Cu deosebire, arta scenografică a fost cultivată în teatrul polonez, și ea, se poate spune, îi dă unul din tonurile dominante caracteristice. Omul de teatru Witold Filler mărturisește: „Printre premierele teatrelor din Varșovia se întâmplă uneori ca un spectacol să fie mai puțin pus la punct pe plan actoresc, să fie neunitar din unghiul de vedere al concepției regizorale; dar aproape că nu există reprezentație care să nu fie precis definită pe tărîm scenografic.” Lucrul îi apare explicabil. Atenția acordată valorilor, ambianței și forței sugestive a scenei a fost în teatrul polonez de mult statornică, și a rămas statornică, de la pictorul și cunoscutul dramaturg Stanisław Wyspiański — a cărui activitate artistică se desfășoară în epoca începutului de secol, a reformelor lui Appia și Craig — pînă azi. Soluțiilor spațiale ale acelor reformatori, Wyspiański le opunea propria sa concepție decorativă, inspirată din coloristica și arhitectonica artei populare polone. Arta scenografică modernă, trecută prin filtrul stilizării, învăluită în formele manierei secesiunii, se păstra astfel îmbibată de spirit polonez, mai ales în aspectul ei ornamental,

în gama peisajelor, care preluea fărâmi de biserice sătești, al costumului țărănesc, al celisajului din împrejurimile Cracoviei. Fără a se bucura de urmași fideli (excepție face, în generația mai veche, Karol Frycz), viziunea artistică a lui Wyspiński a dat în schimb scenografiei ca atare un prestigiu pe care continuatorii lui și contemporanii s-au simțit datori nu numai să-l păstreze, dar și să-l dezvolte. Fostul șef de catedră la Facultatea de scenografie a Academiei de arte frumoase din Varșovia, Daszewski (promotor al scenografiei poloneze dintre cele două războaie, alături de Wincenty Drabik, entuziast al feeriei coloristice, și de Andrzej Pronąszko, adept al liniilor constructivistice și al sugestiei simbolice), poate fi în acest sens socotit, în contemporaneitate, drept creator al așa-numitei școli varșoviene. Din această școală face parte o întreagă pleiadă de tineri, a căror artă structurată pe principiile realismului își îngăduie o varietate de stiluri fără limite. Notăm printre aceștia mai cu seamă pe: Jan Kosinski, de la Teatrul Dramatic din Varșovia, pentru sobrietatea și forța de condensare a simbolurilor, pentru severitatea în alegerea culorilor și orinduirea liniilor; pe Roskowska, pentru înclinația spre divertismentul coloristic impresionist; pe Stzrelecki, pentru căutările lui, dar și pentru disponibilitatea lui la o strânsă colaborare cu regizorii de seamă ai Teatrului Național din Varșovia.

Nu putem trece cu vederea faptul că școala varșoviană nu este o linie singulară în scenografia poloneză, că ea se desfășoară într-o permanentă confruntare cu activitatea scenografilor cracovieni, patronată cindva de Karol Frycz, iar astăzi de Andrzej Stopka, maestru în stilizarea populară, reînnoitor al tradiției teatrului medieval plebeian. Grupul de la Cracovia se arată mai receptiv la încercările ce se fac în arta scenografică pe plan mondial. Recunoaștem astfel în creația lui Josef Szajn și Tadeusz Kantor (de la „Teatr Ludowy” din Nowa Huta), cei doi artiști care dau tonul în mișcarea cracoviană, urme ale tașismului, adeziune la viziunile picturale îngrămădite, la jocul coloristic metaforic și al planurilor-metafore.

Preocupările și direcția căutărilor scenografiei poloneze sînt însă vizibil subordonate căutărilor generale în teatrul actual polonez, al cărui repertoriu, reprezentat pe cele o sută și cîteva zeci de scene, este vast, cuprinzînd, în afară de dramaturgia clasică poloneză și mondială, lucrările celor mai diverse orientări ale dramaturgiei contemporane: de la Kruczkowski la Mrozek și Rozewicz, de la Brecht și Dürrenmatt la Ionescu și Albee; de la Pogodin și Sartre la Montherlant și Pinter.

Aniversarea a 200 de ani de la inaugurarea impresionantului monument de cultură care este edificiul Teatrului Național din Varșovia a coincis — la 19 noiembrie 1965 — cu inaugurarea unui alt centru al artei scenice, Teatrul Mare din Varșovia, destinat spectacolelor de operă și balet. La festivitățile prilejuite de aceste două mari evenimente artistice au participat, pe lîngă cele mai reprezentative personalități ale culturii și artei polone, numeroși invitați de peste hotare. Delegația română a fost alcătuită din acad. Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național „I. L. Caragiale”, artistul poporului Sică Alexandrescu, prim-regizor al aceleiași instituții, Elena Deleanu, directoarea Teatrului Muncitoresc C.F.R., Eugen Giurgiu, director adjunct al Teatrului de Operă și Balet, Vasile Tomescu, redactor șef al revistei „Muzică”, și semnatarul acestor rînduri.

Primii spectatori ai Teatrului Mare au fost, în seara de 18 noiembrie, muncitorii care au lucrat timp de zece ani la construcția clădirii, la amenajarea interioarelor, precum și la utilizarea scenei. Spectacolul în cadrul căruia s-a reprezentat baletul „Twardowski” de Ludomir Rozycki, cu aceeași distribuție ca la spectacolul de gală, a fost precedat de transferarea solemnă a cheilor simbolice ale teatrului, ministrului culturii și artelor, Lucjan Motjka, și directorului Teatrului Mare, Zdzisław Sierpinski. Totodată, ministrul culturii și artelor și ministrul construcțiilor, Marian Olewinski, au înmînat înalte distincții de stat unui număr de 47 de constructori ai Teatrului Mare.

În dimineața zilei de 19 noiembrie, la intersecția străzilor Krolewska și Marszałkowska, pe locul în care acum 200 de ani a fost ridicată clădirea Teatrului Național, președintele Consiliului Național al orașului Varșovia, Janusz Zarzycki, a dezvelit o piatră comemorativă. Inscripția de pe această piatră precizează: „Pe acest loc s-a ridicat clădirea în care, la îndemnul regelui Stanisław Augustus, Teatrul Național și-a început activitatea la 19 noiembrie 1765.”

Principalele festivități oficiale, prilejuite de bicentenarul scenei naționale poloneze și de inaugurarea Teatrului Mare, s-au desfășurat în ziua de 19 noiembrie, la amiază.

În holul principal al Teatrului Mare, am fost întîmpinați de o inscripție menționînd că: „Varșovia a clădit acest teatru în cursul anilor 1825—1833. Construcția a fost proiectată de arhitectul Antonio Corazzi. Teatrul, distrus în cursul anilor 1939—1945 de ocupanții hitleriști, a fost ridicat din ruine, grație devotamentului întregii națiuni și Fondului social de reconstrucție a Capitalei. Noul aspect al Teatrului Mare a fost pro-

itectat de arhitectul Bohdan Pniwski. Teatrul a fost inaugurat la 19 noiembrie 1965, pentru a sluji cauzei naționale și artei“.

Această plăcă a fost dezvelită de ministrul apărării naționale, mareșalul Marian Spychalski, care — în calitate de arhitect — este președinte de onoare al Asociației arhitecților polonezi și al Fondului social al reconstrucțiilor Capitalei.

Apoi, ministrul culturii și artelor a tăiat panglica în culori naționale care bara accesul la scara de onoare și primii invitați au putut pătrunde în sala teatrului.

În cadrul concertului solemn care a urmat s-au executat lucrări ale lui Karol Korpinski, compozitor din secolul XIX, care a fost timp îndelungat director al Teatrului Mare din Varșovia, ale lui Stanislaw Moniuszko, creatorul operei naționale poloneze, ca și ale lui Karol Szymanowski, marele compozitor al perioadei dintre cele două războaie. Și-au dat concursul orchestra și corul Teatrului Mare, sub conducerea dirijorilor Zdzislaw Gorzynski și Mieczyslaw Mierzejewski, precum și soliștii Hanna Rumowska, Bohdan Paprocki, Edmund Kossowski și Marek Dabrowski. În continuare, am ascultat orchestra simfonică a Filarmonicii naționale din Varșovia, sub conducerea lui Witold Rowicki.

Acest program muzical a fost completat cu extrase din „Cronica Teatrului Național“ de Wojciech Boguslawski și din memoriile regizorului Leon Schiller, citite de actorii ai Teatrului Național.

Concertul a fost precedat de un discurs al președintelui Uniunii scriitorilor polonezi, poetul, prozatorul și dramaturgul Jaroslaw Iwaszkiewicz.

După concert, a avut loc deschiderea muzeului teatral situat în clădirea Teatrului Mare. Deși Polonia a suferit în cursul ultimelor două războaie mondiale, și mai ales al celui din urmă, pierderi ireparabile, organizatorii acestui muzeu au izbutit să adune o mare cantitate de documente privitoare la istoria teatrului polonez.

Seara, Teatrul Național a oferit un spectacol jubiliar cu „Kordian“ de Julius Slowacki — una din operele cele mai remarcabile ale romantismului polonez, în regia și decorurile lui Kazimierz Dejmek. Rolul titular a fost interpretat de Ignacy Gogolwski.

Teatrele din întreaga Polonie au participat la aceste festivități cu o serie de premiere de gală. Sărbătorindu-și totodată și a 90-a aniversare a propriei sale înființări, Teatrul „Polski“ din Poznan a prezentat, la 16 noiembrie, o piesă a lui Jan Kasprowicz, intitulată *Marcholt*. Teatrul „St. Jaracz“ din Olsztin a prezentat piesa *Horsztyński* de Julius Slowacki, iar Teatrul din Torun, piesa *Declinul demonilor* de R. Brandstätter.

Institutul de artă al Academiei de științe poloneze a consacrat bicentenarul lui Teatrului Național o sesiune științifică, avind ca temă mișcarea teatrală poloneză din secolul luminilor. La lucrări au participat atît istorici polonezi, cît și numeroși oameni de știință străini.

Dintre numeroasele volume tipărite de editurile poloneze, cu ocazia jubileului Teatrului Național, menționăm : „Cronica Teatrului Național“ de Wokciech Boguslawski, ca și primul manual polonez de interpretare teatrală, „Mimika“, datorat aceluiași „părinte al teatrului polonez“, și al cărui manuscris a fost de-abia recent descoperit de cercetătorii Institutului de teatru. Un somptuos album închinat Teatrului Mare a fost elaborat de Jozef Kanski.

Niki Atanasiu

artist al poporului,
prim-secretar al A.T.M

Scenă din spectacol

Ulvi Uráz în rolul Cherryl Sandman

CELEBRUL 702 de Al. Mirodan la Istanbul

Pe scena Teatrului „Küçük Sahne” din Istanbul se reprezintă comedia lui Al. Mirodan „Celebrul 702”, în versiunea turcă a regizorului Zihni Küçümen — elev al lui Planchon.

Spectacolul s-a bucurat de o călduroasă primire. Iată câteva spicuri din cronicile teatrale apărute cu acest prilej:

Ziarul „Ses”

„E o satiră socială plină de umor, care ne face însă să gândim despre condiția umană”.

Ziarul „Son Havadis”

„Cea mai lungă agonie din lume este agonია lui Cherryl Sandman”.

Ziarul „Dunya”

„Mirodan îi arată spectatorului o lume care cumpără conștiințe, morală, onestitate și care se joacă cu sentimentele, fără nici un scrupul. Piesa e reprezentată cu finețe, datorită directorului de scenă Küçümen și lui Ulvi Uráz, care interpretează rolul lui Sandman.”